

УДК: 338.436

Т. П. Авраменко, канд. екон. наук,
ст. викладач НУБіП України

РОЛЬ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ В ГАЛУЗЯХ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

У статті розглядається роль та використання економічного аналізу в сільському господарстві. Економічний аналіз передбачає взаємозв'язок і взаємозумовлення методів вивчення і наукового дослідження певних явищ, процесів, дій та результатів.

Ключові слова: економічний аналіз, стадії управління, сільськогосподарські підприємства, економічні показники.

В статье рассматривается роль и использование экономического анализа в сельском хозяйстве. Экономический анализ предполагает взаимосвязь и взаимозумовлення методов изучения и научного исследования определенных явлений, процессов, действий и результатов. Ключевые слова: экономический анализ, стадии управления, сельскохозяйственные предприятия, экономические показатели.

The article examines the role and use of economic analysis in agriculture. Economic analysis provides the relationship vzayemozumovlennya and methods of study and research of certain events, processes, actions and results.

Key words: economic analysis, stage management, agricultural enterprises, economic indicators.

Економічний аналіз є прикладною економічною наукою та практичною діяльністю з відповідними системоутворюючими ознаками. Економічний аналіз як прикладна функціональна наука тісно взаємопов'язана із практикою: вивчає, розробляє, удосконалює методи отримання, обробки інформації про економічні явища та процеси, їх становлення та розвиток. Особливо актуальними сьогодні є дослідження у напрямі пошуку ринків збуту, постачання сировини, розподілу ресурсів, пристосування до попиту, системи ціноутворення, потреб покупців тощо. Це означає, що зростає роль прикладного економічного аналізу, оскільки забезпечити економічну і фінансову стабільність можуть тільки якісні аналітичні дослідження.

Значний внесок у дослідження питання ролі економічного аналізу в галузях сільського господарства зробили вітчизняні

вчені: М.І. Ковальчук, В.І. Іващенко, М.А. Болюх, В.М. Івахненко, В.І. Самборський, І.П. Житна та ін.

Мета статті є дослідження ролі економічного аналізу в галузях сільського господарства.

Сучасний аграрно-промисловий комплекс є важливим сектором економіки України. У ньому зосереджена майже третина основних виробничих фондів, працює четверта частина населення, зайнятого у народному господарстві, виробляється понад 20 % валового суспільного продукту та третина національного доходу, формується 70 % роздрібного товарообігу.

Сьогодні сільськогосподарське виробництво і в цілому агропромисловий комплекс України перебувають у центрі суспільної уваги, оскільки і без того небагатий наш стіл останнім часом особливо збіднів, стрімко зросли ціни на продовольство — такі явища викликають у населення України велику стурбованість і заго-струють соціальну напруженість.

Економічний аналіз — це система способів вивчення за даними обліку, звітності, планів та інших джерел інформації результатів і стану господарської діяльності, можливих варіантів її поліпшення з метою здійснення оцінки і контролю виробництва, обґрунтування управлінських рішень, спрямованих на підвищення ефективності роботи підприємств, їхніх підрозділів, об'єднань і формувань [2].

У процесі аналізу економічні показники порівнюються з показниками минулих періодів, інших підприємств, нормативними і плановими даними; визначаються позитивні та негативні величини впливу факторів на показники, що аналізуються, з'ясовуються причини їх зміни; формулюються висновки і пропозиції.

Для з'ясування ролі економічного аналізу в управлінні виробництвом важливо враховувати так званий аспектний підхід при виробленні і прийнятті управлінських рішень. Суть його полягає у тому, що при опрацюванні управлінських рішень враховуються різні аспекти: політичний, соціальний, психологічний, правовий, організаційний, природно-економічний та ін.

Аналіз господарської діяльності забезпечує процес опрацювання і прийняття управлінських рішень інформацією переважно економічного аспекту, який у комплексі різнобічних умов виробництва відіграє основну роль.

На окремих стадіях управління сільськогосподарським підприємством, його підрозділом або іншим господарством за допомогою економічного аналізу вирішуються різні завдання. Можна виділити такі особливо важливі стадії управління виробництвом,

на яких прийняття управлінських рішень зумовлює необхідність у проведенні аналізу господарської діяльності [3]:

- розробка, обґрунтування і прийняття планів підприємства;
- організація виробництва і оперативне управління ходом виконання намічених планів;
- підсумкова (по закінченні року) оцінка досягнутих результатів.

На першій стадії управління дані економічного аналізу є основою для прийняття планових управлінських рішень. Для цього вивчають усі сторони економіки господарства, його ресурси і можливості дальшого розвитку, виявляють внутрішні резерви для їх використання в майбутньому періоді. На цій стадії аналіз передуює складанню планів і проводиться за даними минулого року і попередніх років, за порівнянням цих даних з даними інших підприємств і середніми по групі однотипних підприємств.

Планування являє собою початковий найважливіший етап опрацювання і прийняття рішень в управлінні виробництвом. Планові управлінські рішення відображають програмні перспективні і поточні організаційно-господарські завдання, визначаючи головний напрям і основні параметри господарської діяльності підприємства. Вони впливають на економіку господарства протягом тривалого часу, тому зміст цих рішень на стадії планування та їхня обґрунтованість найбільшою мірою визначають результати господарювання.

При обґрунтуванні програмних завдань виробництва продукції враховують договірні замовлення щодо продажу її державі, розвиток поглибленої спеціалізації і необхідність розширеного відтворення виробництва. На сучасному етапі розвитку сільськогосподарства особливого значення набули питання підвищення його економічної ефективності [1].

Всебічне обґрунтування економічних показників у планах господарств спирається на об'єктивну оцінку досягнутих результатів господарювання, глибокий їх аналіз і пошук подальших шляхів зміцнення економіки. В основі об'єктивної оцінки господарської діяльності лежать показники, які характеризують обсяг виробництва валової і товарної продукції, рівень рентабельності та прибуток господарства. Фінансові результати залежать не лише від внутрішньогосподарських факторів, на них також впливають взаємовідносини господарств з державою та з іншими підприємствами і організаціями. Тому аналіз, який проводять з метою обґрунтування плану, не обмежується порівнян-

нями господарських результатів за кілька років у межах одного господарства. Важливе значення має при цьому міжгосподарський аналіз, при проведенні якого порівнюють досягнуті результати одного господарства з іншими, а також із середніми показниками однотипних господарств. Порівнюють також результати діяльності передових і відстаючих господарств. Інформація та середні дані про господарську діяльність інших господарств можуть бути використані на вищих рівнях управління виробництвом. За відсутності таких умов проведення міжгосподарських порівнянь потребує взаємного обміну інформацією для аналізу між окремими господарствами або ж використання консультативних послуг науково-дослідних установ. Міжгосподарський порівняльний аналіз дає можливість всебічно оцінити досягнутий у господарстві рівень виробництва, з'ясувати причини різниці у результатах господарювання, знайти шляхи підвищення ефективності виробництва.

На другій стадії управління забезпечується виконання поточних планів підприємства, його підрозділів або інших виробничих формувань. Досконале управління господарством потребує належного поточного контролю виробничої діяльності, який проводять за допомогою аналізу виконання планів господарства [1].

Такий аналіз здійснюють систематично протягом року. Аналізують усі сторони виробничо-фінансової діяльності господарства та його структурних виробничих підрозділів. Систематичний аналіз виконання планових завдань являє собою ефективний засіб контролю виробництва лише тоді, коли його результати враховуються в оперативному управлінні господарством при підбиранні підсумків роботи та визначенні матеріального і морального стимулювання госпрозрахункових підрозділів, працівників тощо. Аналіз виконання планів господарства складається з оперативного і остаточного, або річного, аналізу, який проводять за кінцевими результатами господарського року.

Економічну інформацію про підсумки роботи відділків, бригад, ферм, орендарів та інших господарств і окремих галузей виробництва протягом року одержують з даних бухгалтерського обліку. Проте в деяких господарствах дані обліку не аналізують і тому майже не використовують в управлінні. Однією з причин недостатнього аналітичного обґрунтування управлінських рішень є те, що досі багато господарств не мають розроблених методик і форм проведення оперативного аналізу господарської діяльності. Економічні показники у багатьох господарствах відомі до закінчення року лише праців-

никам бухгалтерії та економісту, тоді як поточні дані обліку треба систематично відповідним чином опрацьовувати і доводити до відома всіх працюючих. Це досягається своєчасним проведенням документально обґрунтованого аналізу виробничої діяльності за кожний місяць.

Враховуючи специфічні особливості сільського господарства, доцільно протягом року щомісячно аналізувати в рослинництві обсяг робіт і вартість їх виконання, у тваринництві — калькулювати й аналізувати собівартість продукції за видами. По допоміжних підприємствах контролюють показники їхньої виробничої діяльності, підраховують та аналізують собівартість виконаних робіт.

У сільськогосподарських підприємствах проведення аналітичної роботи передбачається службовими обов'язками економіста. Він повинен систематично аналізувати рівень затрат праці та матеріально-грошових засобів по окремих видах робіт і елементах витрат у бригадах, на фермах та по господарству в цілому, за участю фахівців і керівників виробничих одиниць розробляти заходи щодо підвищення продуктивності праці та зниження собівартості продукції.

Висновки. Розвиток ринкових відносин в Україні зумовлює необхідність застосування економічного аналізу на сільськогосподарських підприємствах та доведення результатів аналізу до менеджерів різних рівнів управління з урахуванням стратегії розвитку підприємств.

Література

1. Ковальчук М. І. Економічний аналіз у сільському господарстві: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. — К.: КНЕУ, 2002. — 282 с.
2. Іващенко В.І., Болюх М.А. Економічний аналіз господарської діяльності. — К.: Нічлава, 2004. — 204 с.
3. Івахненко В.М. Курс економічного аналізу: Навч.-метод. посібник для самостійного вивчення дисципліни. — К.: КНЕУ, 2005. — 263 с.
4. Караков И.И., Самборский В.И. Теория экономического анализа. — К.: Вища школа, 1989. — 255 с.
5. Савицкая Т.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия: Уч. пособие для ВУЗов. — Минск, 2003.
6. Житна І.П. Економічний аналіз господарської діяльності підприємства: Навч. посібник. — К.: Вища школа, 1999.

Стаття надійшла до редакції 03.03.2011 р.